

ALHANOVA, Kamer (2014). “Leyla Erbil’in Romanlarında Psikolojik Tahliller”. *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması*. 26-28 Mayıs 2014. Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB). Eskişehir, ss.407-411 (<http://bilgelerzirvesi.org>).

Kamer ALHANOVA*

LEYLA ERBİL’İN ROMANLARINDA PSİKOLOJİK TAHLİLLER

Leyla Erbil, roman ve öykülerinde kendinden önce kullanılmış edebiyat akımlarına bağlı kalmamıştır. Yazar, psikanaliz yöntemlerinden yararlanarak dinin, ailenin, okulun, toplumsallığın ürettiği tabularla dolu ideolojilere karşı eserler ortaya koymuştur. Roman ve öykülerinde yeni tarz arayışlarına girmiştir. Başlıca düşünce kaynaklarını Marx ve Freud olarak belirtmiştir.

Leyla Erbil Kendi dönemi içerisindeki yazarlar arasında özgün bir yer edinmiştir.

Leyla Erbil ilk öykü kitabı “Hallaç”ın ardından yayınladığı “Gecede” adlı öykü kitabında sembolik anlatımı ve yeni tekniği ortaya koymuştur.

“Tuhaf Bir Kadın” romanında Leyla Erbil toplumsal değişim içinde kadının cinsel toplumsalve kadınlık durumları bakımından ele almıştır.

“Karanlığın Günü” romanında yaşadığı dönemi, çarpıklıkları ve insan ilişkilerini sorgulamıştır.

“Mektup Aşkları” romanında ise aşkı, aşkın değişik anlamlarını, kişilerin aşka ve inançlara bakış açılarını, cinselliğini, aşkın hep aranan, ama ulaşılamayan ulaşılmaz ve hayali yönünü ele almıştır.

“Eski Sevgili” adlı öykü kitabındaki klasik anlayışın ağırlıkta olduğu öykülerinde Erbil, yine toplumun olumsuzluklara karşı başkaldırışını ve genellikle bu başkaldırının istenilen amaca ulaşmadan çöküşünü anlatır.

---

* Bakü Devlet Üniversitesi.

“Tuhaf Bir Kadın” eserinde psikolojik yaklaşımı, Nermin’in anlatımı ile şöyle anlatmıştır:

“İnsanları sevmek zorundayım ben. Zorundayım diyorum çünkü onlar kurtulmadan ben de kurtulamayacağım! (Leyla Erbil, Tuhaf Bir Kadın, Can Yayınları, İst., 1989, s.155)

“Karanlığın Günü” eserinde roman boyunca dışarıya bağlanan bir bomba yüzünden evden dışarıya çıkamayan grubun tüm ikiyüzlü ve bayağı ilişkileri gözler önüne serilir. Yazar nasıl olunur? Yayınevi sahipleri ile ilişkiler, çok veya az satmanın nedenleri, devrim, solculuk roman boyunca işlenen konulardır.

Neslihan’ın sık sık annesine ziyarete gidişine de romanda yer verilir.

Annesinin bitmek bilmeyen paranoyaları Neslihan’ı bıktırmaz. Ayrıca çocukları ve eşi ile olan ilişkileri de romanın başka bir boyutunu oluşturur.

Kitapta “Anneme gittim” cümlesiyle başlayan bölümler romanda bir bütünlük oluşturur. Bu bütünlük içerisinde hastane personelinin acımasızlığı, yetkili kimselerin duyarsızlığı, hastaların bakımsızlığı ve psikolojik çöküntülere yer verilir.

“Karanlığın Günü” romanında kalabalık bir şahıs kadrosu vardır. Roman üç ayrı çerçevenin de ortak kahramanı, aynı zamanda anlatıcısı Neslihan’dır. Bunun yanında Neslihan’ın çocukları Bilge ve Serhat, eşi Sadrettin, hizmetçileri Gülgün, anne Nuriye Hanım, Neslihan’ın arkadaş çevresinden Asiye, Vedat, Yıldız, Celil, Faruk, Atıf, İkbâl, Hilmi Bey romandaki diğer şahıs kadrosunu oluşturur.

Neslihan Leyla Erbil gibi yazardır. Fakat romanları pek de rağbet görmez. Çünkü yazarlığın yayınevi sahipleriyle cinsel birliktelikten geçtiğini düşünür, fakat bunu yapmaz. “Ne olursa olsun oğlum; ben romanımı yazmak istiyordum, babam dinlenmek istiyor, kızım sevgilisiyle birlikte Kurtlar’la çarpışmak, annem intikamını almak birinden...”

Yüksek insanlık amaçlarıyla yetişecekmiş herkes! Öyle söylüyor Bilge... Annem gene mi yazı? diyor. Falcı mısın sen? diyor. Hadi gel yıka beni, bırak saçmalarla uğraşmayı, sen kim oluyorsun da insanlara akıl veriyorsun ha? İşi varmış, ben de işim! Hadi gel yıka beni? Gel; yıkayayım seni! banyoyu doldurayım, (sonar yazarım!)” (Leyla Erbil, Karanlığın Günü, Anadolu Yayıncılık, 1985, s.43)

Neslihan psikolojik açıdan özgüveni düşük bir kadındır. O eserde kendini güzel bulmadığını sık sık hatırlamaktadır.

Leyla Erbil, annesinin bozulmuş psikolojisini bazen onu konuşturarak verir. Romandan alınmış şu bölüm, hastalıklı annenin durumunu göz önüne serer:

- “Şu babana baksana, bir arayıp sordu mu beni? Daldı yine dünya gailisine, hep böyle yapar, gençliğinden beri bekletir beni....

- Babam mı?

- Baban ya! Bir karım, nerededir, ne oldu ona, ne yer, ne içer, dedi mi? aradı sordu mu beni?

- Anne! Babam sağ mı?

- Tabii sağ, Sağ olmasaydı ölmüş olurdu?...” (a.g.e., s.198)

Kocasının ölmüş olduğundan habersizdir. Hala yaşadığını zanneder.

“(...) Beni görünce:

- Sen misin?

- Benim

- Kimsin sen?

- Kızınım, anne?...

.....” (a.g.e.,s.230)

Artık kızını tanımayacak durumda olan anne, fiziksel bakımdan da romanın sonlarına doğru bitme noktasına gelir:

“Yatağın ortasındaki çukurda bir avuç kalmıştı. Yüzü tanınmıyordu; dudakları patlamıştı, gözü morarmıştı; (...)” (a.g.e.,s.249)

Romanda son “Anneme gittim” diye başlayan bölümde, Neslihan annesini bulamaz:

-“Annem yok dedim Emine’ye? Annem yok?..

Kırmızı Sahinde’nin yerine gelen kız

- Valla ben de öyle diyorum! Dedi.

Yemekhaneye kostum:

- Annem yok? Annem YOK? ANNEM YOK! ...” (a.g.e.,s.283)

“Mektup Aşkları” romanı mektup tekniğiyle yazıldığından olaylar, roman kişilerinin birbirine yazdıkları mektuplardan oluşturulmuştur. Bu durumda olayları birebir takip etme olanağını ortadan kaldırır. Olayların gerçekleşme zamanı daha önceden olduğundan, olaylar roman kişilerinin kendi bakış açısından yansıtılır.

Mektup biçimiyle yazılan Mektup Aşkları romanı aşkın özlenen, aranan ama asla ulaşılamayan yanını anlatır. Romanda kahramanlar gerçek aşkın pesinde; fakat ona hiçbir zaman ulaşamayan, bitkin, yorgun, amaçsız ve ölüm düşüncesiyle iç içe kisilerdir.

“(…) ölüm düşüncesinin varolus açılımlarının en çok öne çıktığı yapıt Mektup Aşkları’dır. Bu romanda mektuplarla süren ilişkilerle birlikte, bireylerin kişilikleri benzersiz bir ustalıkla sunulur. Daha önemlisi kitap boyunca aynı yaşamımızda olduğu gibi arka planda çalan ölüm müziği gibidir. Müzik ise her birey için başka biçimde bestelenmiştir.”

Tüm kahramanların mektuplarında ölüm müziğine rastlanır.

Mektup Aşkları romanı, romanın merkezindeki kişi olan Jale karakteri etrafında gelisir. Son iki mektup dışında, tüm mektuplar Jale’ye yazılmıştır. Eserde bunâimler, buhranlar aksedilmiştir.

Eserdeki Jale karakteri detaycı kişilik olarak aksedilmiştir. Jale’yi en iyi Ferhunde tanımlar:

“Sen sevgili adeta duygularını saklıyor, aklını duygularının önüne agdan bir duvar gibi geriyorsun, sen sanki gururunu duygularının önüne bir dag gibi yığıyorsun, sen sanki üzülmemek için sevmiyorsun yahut da içinden sevdiğin halde göstermiyorsun.

(…) . Yok dostum, ben seni çok iyi tanıyorum ve yanılmıyorum; senin mühtis bir gururun var! Yanlıs anlama, kötü bir gurur değil bu, daha çok insanlık gururuyla oynamasına engel olamaya kalkan himaye edici bir gurur.” (Leyla Erbil, Mektup Aşkları, İş Bankası Kültür Yayınları, İst. 2004,s.57)

Eser boyu çelişkilerde olan Jale Sacide’ye yazdığı mektupta belirtmiştir: “Nedir asıl sorun diye düşünmüyorum. Asıl sorun? Asıl sorun? Asıl sorun tek başına ayakta durabilmekte, yalnızlığı öğrenebilmekte mi? Sorun sevgisiz yaşayabilmekte mi? Sevgisiz kalıp direnmeyi, sevgisiz kalıp gene de boyun eğmemeyi, dilenmemeyi öğrenmekte mi? Asıl öğrenmemiz gereken sey, sevgisiz bir yaşam düzeni mi? (a.g.e.,s.180)

Leyla Erbil’in eserlerinde alışılmadık dil ve üslup anlayışı vardır. Bu da Erbil’i kendi dönemi içinde özgün bir yere koyar. Bu dil ve üslup farklılıklarını yaratmada sadece kendi sanat anlayışını yansıttığını söyleyen Erbil, “Zihin Kuşları” adlı eserini sonundaki söyleşide su ifadelere yer verir:

“Yazarken asla okuyucuyu düşünmedim. Kendi dilimi, metni yaratmaktan başka, okuru eğlendirmeyi, kaç satacağımı eğnilip beğenilmeyeceğimi, elestirmenlerin hoslanacağı gibi yazmayı falan hiç düşünmedim. Evet bu yüzden de okurum az olabilir. Ama bir kitabın okur sayısının ne kadar olduğunu, ancak baska yazarlarla eşit koşullarda yayınlandığında anlayabiliriz. Bu da mümkün değil.”

Alıntıda Leyla Erbil'in çok satmak gibi bir kaygısının olmadığı da açıkça ortadadır.O kendi sanatının tasasındadır.Leyla Erbil okurunun kendisi gibi düşünmesini değil onun sanatını kavramış olmasını yeğler.

Leyla Erbil eserlerinde toplumun kurulu düzen karşısındaki suskun tavrını eleştirirken kişilerin ruhsal dünyalarını psikanaliz yöntemiyle sunmuş ve onların mutsuz, boşlukta sallanan bireyler olmalarını vurgulamıştır.Bunu yaparken de kendine has bir üslup oluşturmuş ve Türk edebiyatındaki yerini almıştır.

Kaynakça

- Hülya Dünder Leyla Erbil'in Roman larında Cinsellik Sorunları, Bilkent Üniversitesi, Ankara 2004, 107 s.
- Leyla Erbil, Tuhaf Bir Kadın, Can Yayınları, İst. 1989, 158 s.
- Leyla Erbil, Karanlığın Günü, Anadolu Yayıncılık, 1985, 304 s.
- Leyla Erbil, Mektup Aşkları, İş Bankası Kültür Yayınları, İst. 2004, 204 s.